

УДК 35.078.3:316.46.058.5

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Степанов В.Ю.

Харківська державна академія культури

I. Вступ

У зв'язку з визнанням у науковому світі провідної ролі інформації і переходом людства в третє тисячоліття в інформаційному суспільстві виникла необхідність розгляду розвитку процесів управління в інформаційній політиці держави. При цьому поняття "інформаційна політика" (далі – ІП) тлумачиться здебільшого цілком однозначно. Під цим терміном розуміється спосіб поводження з наявними інформаційними потоками і ресурсами з боку різних суб'єктів. Кожен конкретний випадок застосування поняття може розглядатися і як результат поєднання суб'єктивних і випадкових обставин. Свідомо або несвідомо кожен учасник інформаційного процесу неминуче розкривається як такий, що має абсолютно чітку мету і цінності.

Визначенню понять, що характеризують окремі теоретичні та практичні аспекти формування інформаційного суспільства та ІП у суспільстві, присвячено ряд праць зарубіжних і вітчизняних авторів: Д. Белла, Е. Тоффлера, Й. Масуди, М. Пората, А. Туренна, Дж. Гелбрейта, Р. Арона, П. Дракера, Т. Стоуньєра, М. Маклюєна, Е. Гідденса, М. Кастельса, Ф. Уєбстера, В.Б. Авер'янова, Г.В. Атамчука, В.Г. Афанасьєва, В.Д. Бакуменко, О.М. Бандурка, І.Л. Бачило, В.Ю. Бикова, О.В. Гриценко, П.Ф. Гуралія, В.Ф. Іванова, О.В. Литвиненко, Є.А. Макаренко, І.В. Огірко, Г.Г. Почепцова, В.П. Троня, П.А. Цегольника, В.М. Шейка, О.С. Шевчука, С.А. Чукут, В.І. Хомякова та ін.

Варто підкреслити, що в багатьох сучасних теоретико-методологічних і прикладних дослідженнях частково відсутній опис механізму формування української інформаційної політики, а теорія ІП розроблена не достатньо через ряд обставин.

По-перше, поки що в наукових працях розвитку ІП не приділялося належної уваги, зокрема, щодо комплексного уявлення про атрибутивно-онтологічну суть цього феномену. У зв'язку із цим існує значна кількість наукових підходів, думок і оцінок явищ, пов'язаних з наочною галуззю ІП.

По-друге, невизначеність предмета ІП зумовлює і відсутність загальної методології її дослідження. За таких умов досить часто спроби формування наукової теорії ІП за-

тьмарюються результатами прикладного аналізу. ІП в управлінському контексті, при всьому різноманітті можливих інтересів існуючих досліджень, зазвичай зводиться до суто кількісного контролю за протіканням інформаційних потоків. На підставі кількісних показників будуються твердження про більшу або меншу інформаційну відвертість певного суб'єкта. Це і зумовлює актуальність розгляду питань інформаційної політики.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити форматизовані схеми сучасної інформаційної політики і виявити універсальні управлінські компоненти дій, що розкривають специфіку процесів управління в інформаційній сфері сучасного суспільства.

III. Результати

У другій половині ХХ ст. в структурі термінологічного апарату, що дає наукове уявлення про інформаційне суспільство, а також формує методологію його вивчення, виникло поняття "інформаційна політика". Інформація являє собою об'єкт навмисної маніпуляції і виконує технічну функцію. У понятті "інформаційна політика" відображено два сутнісних аспекти: визнання інформації як найважливішого чинника суспільного розвитку і необхідність управління інформаційними явищами та процесами [2]. Якщо в традиційних підходах до інформаційної політики відсутня необхідність трактування природи інформації і форм її виявлення в сучасному світі, то визнання інформаційного простору як чинника глобальних змін на всіх рівнях соціальної модернізації робить таке тлумачення ключовим фактором для реального вибудовування стратегій діяльності і формування особливої управлінської політики в інформаційному суспільстві.

Варіанти визначення ІП в управлінні істотно відрізняються один від одного залежно від підходів, що використовуються для виділення наочно-процесуальної і суб'єктно-об'єктної складових цього феномену. Як слушно відзначає у своєму дослідженні Ф.Ю. Кушнар'єв, "в умовах побудови інформаційного суспільства інформація є невід'ємним атрибутом соціального управління в цілому, інформаційне управління – його

частиною. Але є особлива сфера, пов'язана з управлінням самою інформацією, тобто з управлінням інформаційними процесами, складовими ядра інформаційної політики” [6].

Складнішим, однак таким, що належить до того самого комплексу уявлень, процесом є контроль за управлінням та розподілом потоку інформації – з тим, щоб певна інформація досягла окресленої цільової групи і задалегідь запланованого ефекту. При цьому об'єктом діяльності стає вже сама цільова група, а інформація – інструментом дії.

Таким чином, рамковими умовами існування такого явища, як інформаційна політика, є інтерактивна форма комунікації, особливий її зміст, який може бути інтерпретований і як виробництво та відтворення гуманітарного знання, і як особливий тип суб'єкта, що приймає певні правила взаємодії з іншими учасниками комунікації.

Залежно від мети використання поняття “інформаційна політика” в спробах його формулювання можна виділити такі три напрями: фундаментально-теоретичний, теоретико-прикладний і проблемно-прикладний.

При визначенні поняття “інформаційна політика” у сучасному фундаментально-теоретичному напрямі прослідковується мета створити універсальне визначення, що претендує на використання його як наочного підґрунтя для науково-теоретичних досліджень і навчальних дисциплін.

С.Е. Зуєв пропонує “універсальний” інституційний підхід [4]. Він вважає, що в більшості випадків поняття “інформаційна політика” трактується цілком однозначно як спосіб поводження з наявними інформаційними потоками і ресурсами з боку різних інституційних суб'єктів. Учений робить спробу осмислити події, що сталися в другій половині ХХ ст., коли з появою інформаційного простору феномен інформаційної політики набув якісно нового змісту. При цьому сучасна ІП є особливим типом комунікацій, що визначає способи поведінки в просторі інформаційних потоків між особливим типом суб'єктів, предметом діяльності яких є специфічний різновид знань, що забезпечує оформлення інформації в тих чи інших конфігураціях.

Таким чином, у визначенні ІП, запропонованому С.Е. Зуєвим, можна побачити два підходи, що утворюють в структуру фундаментально-теоретичного напрямку. Умовно їх можна назвати управлінським й комунікаційним.

У визначенні ІП в рамках фундаментально-теоретичного напрямку можна виділити і культурологічний підхід. Його прихильники вбачають мету ІП у формуванні особливого

типу інформаційного простору, котрий сприяє реалізації інноваційного потенціалу суспільства [8]. Предметом ІП визначається інформаційний простір як чинник, що забезпечує суспільний розвиток.

Теоретико-прикладні варіанти інтерпретації феномену “інформаційна політика” орієнтовані на розробку методології для розв'язання практичних завдань у сфері державного або корпоративного управління.

У різних випадках вітчизняної практики аналізу ІП використовуються державний підхід і визначення державної інформаційної політики (далі – ДІП), сформульоване в Законі України “Про інформацію” [1]. Згідно з цим Законом “державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації” [1].

Виділення іншого підходу в рамках теоретико-прикладного напрямку пов'язане з активізацією досліджень у сфері управління ІП компаній. У цьому випадку під терміном “інформаційна політика” розуміється управління інформаційними потоками [5]. Якщо в рамках державного підходу прикладне завдання ІП має більш загальне формулювання, то в рамках корпоративного підходу – конкретніше.

Основою досягнення мети ДІП є створення єдиного інформаційно-телекомунікаційного простору країни як бази для розв'язання завдань соціально-економічного, політичного, культурного розвитку та забезпечення її безпеки [3].

До державного підходу теоретико-прикладного напрямку визначення управлінської концепції ІП відноситься й інформаційна політика державного апарату, його окремих органів. Так, у праці “Інформаційні технології в регіональному управлінні” [9] дається визначення ІП органів влади, що уявляється як діяльність державних, регіональних та міських органів влади, пов'язана з регулюванням стосунків між суб'єктами в інформаційній сфері. При цьому, як вважають автори, ІП охоплює такі тенденції:

- виділення принципових завдань, визначення перспективних, а також найближчих цілей, на досягнення яких має бути спрямована діяльність органів влади в інформаційній сфері;
- вироблення методів, засобів, форм діяльності та організації, за допомогою яких можна досягти поставленої мети;
- підбір та розподіл кадрів, здатних зрозуміти і виконати накреслені завдання.

Ці тенденції свідчать про те, що в сучасному суспільстві необхідно мати інформаційний порядок, що відповідає демократичним вимогам, тобто таку організацію інформаційного простору, яка передбачає повно-

цінну реалізацію прав громадян на доступ, отримання, розповсюдження і використання інформації відповідно до їх потреби бути оптимально інформованими задля ухвалення і реалізації максимально правильних рішень як щодо управління державою, так і в усіх інших сферах життєдіяльності. У забезпеченні такого інформаційного порядку важливу роль відіграє ДІП, що реалізовується у різних напрямках, найважливішим із яких для нас є державна політика у сфері засобів масової інформації (далі – ЗМІ).

Тривалий час поле досліджень ІП у сфері ЗМІ було звужене до вивчення функціонування каналів розповсюдження політичної інформації – інформації про засоби, способи, зміст діяльності владних суб'єктів, механізмів формування влади та її здійснення.

На сьогодні це питання отримало нову інтерпретацію, в рамках якої ЗМІ розглядаються як важливий чинник соціально-економічного, науково-технічного та культурного розвитку суспільства.

Отже, до теоретико-прикладного напрямку визначення інформаційної політики відноситься й ІП ЗМІ. Проте варто уточнити, що досить часто ІП конкретного ЗМІ зводять до структурно-тематичної спрямованості і формату відповідного друкарського або мережевого видання, теле- або радіопрোগами.

Нарешті, в рамках проблемно-прикладного напрямку у визначенні ІП формулюється предмет розв'язання конкретного управлінського завдання.

У проектному документі ЮНЕСКО, де визначено керівні принципи зі створення, просування і забезпечення суспільного доступу до інформації, сфера ІП обмежується обговоренням ключових питань, принципів і політики, які можуть допомогти в розвитку виробництва, розповсюдженні, збереженні і використанні інформації соціумом як у країнах, що розвиваються, так і в тих державах, які вже досягли високого рівня національного розвитку [7].

На відміну від теоретико-прикладного напрямку до визначення ІП, представники проблемно-прикладного напрямку не намагаються трактувати суть явища в певному контексті, а формулюють свою робочу дефініцію і наповнюють її конкретним, "прикладним" змістом. Спроба структурувати множинність напрямів і підходів до визначення ІП розкриває головну проблему науково-теоретичного змісту цього поняття, що полягає у відсутності методологічного апарату його дослідження.

Подолати "суб'єктивізм" прикладного аналізу можна за допомогою основних гносеологічних методів дослідження: дедуктивного аналізу, типологізації і моделювання.

Результати прикладного аналізу разом з іншими формами ІП – різними формалізованими моделями явищ соціальної дійсності: моральністю, етикою, кодексами, системою законодавства, корпоративними стосунками тощо – мають використовуватися як емпірична база.

IV. Висновки

На основі вищезазначеного можна зробити такі висновки. Необхідно створити нову концептуальну теорію, що визначила б принципи і напрями дослідження управлінського аспекту сучасної інформаційної політики, де як найбільш поширені об'єкти дослідження виступали б соціальні утворення трьох типів, а саме: державний, корпоративний, редакційний (рівень ЗМІ).

Виділення видів об'єктів дослідження сучасної ІП потрібно обґрунтувати, виходячи з таких змін у системі ухвалення рішень з урахуванням політичного контексту соціальної динаміки, а саме: визнання зростаючої ролі інформації як ресурсу впливу, управління; визнання легітимності "інформаційного капіталу", тобто зростаючої ролі інформаційних ресурсів як об'єктів господарсько-економічної діяльності.

Предметом дослідження ДІП є комплексна діяльність усіх органів державного управління з визначення і досягнення стратегічних цілей розвитку процесів та явищ інформаційної сфери відповідно до ціннісно-цільової настанови національно-державного типу соціальної організації й управління.

Предметом вивчення ІП ЗМІ є редакційна діяльність щодо формування та управління інформаційним портфелем ЗМІ відповідно до інформаційних інтересів цільових аудиторій.

Здебільшого використання поняття "інформаційна політика", його смислове управлінське наповнення, по суті, відображають результат "середнього", науково-прикладного рівня досліджень. Як різновид прикладного знання такий підхід орієнтується на опис і вивчення конкретної проблеми, що стоїть перед суб'єктом, тобто тих елементів дійсності, які зачіпають різні сфери досліджуваного наочного простору і не мають чітких однотипних зв'язків та інших аналогічних параметрів.

Література

1. Закон України "Про інформацію" від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
2. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки" від 09.01.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
3. Закон України "Про Концепцію Національної програми інформатизації" (зі змінами, внесеними згідно із Законом

Держава та регіони

- № 3421-IV(3421–15)) від 09.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 22. – Ст. 199.
4. Зуев С.Э. Измерения информационного пространства (политики, технологии, возможности) // Музеи будущего: информационный менеджмент / С.Э. Зуев ; [сост. А.В. Лебедев]. – М., 2001.
 5. Калинина А.Э. Развитие информационного пространства региональной хозяйственной системы / А.Э. Калинина. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2005. – С. 14–26.
 6. Кушнарєв Ф.Ю. Информационная политика государственных органов управления как объект политического анализа : материалы Всерос. науч.-практ. конф. аналитических работников / Ф.Ю. Кушнарєв // Власть. – 2004. – № 8. – С. 50.
 7. Программа ЮНЕСКО “Информация для всех”. Отчет 2004–2005 гг. : пер. с англ. / [Л.В. Петрова ; Российский комитет Программы ЮНЕСКО “Информация для всех”]. – М., 2006. – 165 с.
 8. Информационная культура в структуре новой парадигмы образования : сб. ст. / [науч. ред. Н.И. Гендина]. – Кемерово : Кемеровская гос. академия культуры и искусств, 1999. – 181 с.
 9. Інформаційні технології в регіональному управлінні : навч. посіб. / [М.П. Бутко, І.М. Бутко, М.Ю. Дітківська та ін.]. – К. : Знання України, 2006. – 282 с.
-

Степанов В.Ю. Інформаційна політика як інструмент сучасного державного управління
Анотація. У статті розглянуто різні підходи до визначення інформаційної політики в управлінському контексті.

Ключові слова: інформаційна політика, інформаційний простір, управління, суспільство.

Степанов В.Ю. Информационная политика как инструмент современного государственного управления

Аннотация. В статье рассмотрены разные подходы к определению информационной политики в управленческом контексте.

Ключевые слова: информационная политика, информационное пространство, управление, общество.

Stepanov V. Informative policy as instrument of modern state administration

Annotation. In the article different approaches to the determination of informative policy in an administrative context are examined.

Key words: informative policy, informative space, management, society.